

Ανάμεσα στον Λάο Τσε των Κινέζων και τον δικό μας Όμηρο υπάρχουν μύριες ομοιότητες αλλά και διαμετρικές αντιθέσεις. Η συζήτηση για το αν στ' αλήθεια υπήρξε ο Λάο Τσε δεν έχει ακόμα σιγάσει, όπως άλλωστε συμβαίνει και με τον Όμηρο. Ακόμα και τα ονόματά τους με ορολογία μάλλον μοιάζουν παρά με δήλωση συγκεκριμένου ατόμου. Όμηρος σημαίνει «ο μη ορών», ο τυφλός τροβαδούρος. Λάο Τσε θα πει «ο Γέρο Δάσκαλος».

Αν όμως ο Όμηρος απηχεί την τάξη των ραψωδών που περιφέρονταν από αυλή σε αυλή και τραγουδούσαν τα κατορθώματα των προγόνων, η λέξη Λάο Τσε αποδίδεται σε κάποιον που τα βρόντησε κι έφυγε μακριά.

Ο ιστορικός Σούμα Τσιέν διηγείται ότι ο Λάο Τσε ήταν συντηρητής της βασιλικής βιβλιοθήκης κι από το καθόλου ευκαταφρόνητο αυτό πόστο μπορούσε να γνωρίσει όλη την χυδαιότητα της πολιτικής. Ένωσε αηδία, παραιτήθηκε και πήγε να ζήσει στην πέρα από τα σύνορα έρημο. Στο συνοριακό φυλάκιο, ο φύλακας Γιν Χσι του είπε:

«Αφού αποτραβήχτηκες από τη ζωή, κάτσε και γράψε ένα βιβλίο για μένα».

Ο Γέρο Δάσκαλος έγραψε ένα τεράστιο έργο για το Τάο και το Τε. Προέκυψε έτσι το «Τάο Τε Τσινγκ», το «Βιβλίο της Οδού και της Αρετής», από το οποίο προήλθε ο ταοϊσμός, καθώς Τάο σημαίνει «Οδός»: Οδός της φύσης, οδός της σοφίας.

Μετά, ο Λάο Τσε εξαφανίστηκε και κανένας δεν έμαθε πού και πότε πέθανε.

Αν ο ιστορικός δηλώνει άγνοια για το τι απέγινε ο Λάο Τσε όταν έφυγε, η παράδοση έρχεται να καλύψει το κενό: Το πραγματικό του όνομα ήταν Λι (σημαίνει «σταφύλι»), στα 87 του ήταν στην πόλη Λο Γιανγκ, πρωτεύουσα του Τσου, και κει πήγε και τον βρήκε ο Κομφούκιος για να τον ρωτήσει για κάποια ζητήματα ιστορίας.

Στην πραγματικότητα, η συνάντηση αυτή αποκλείεται να πραγματοποιήθηκε, όπως ποτέ δεν έγινε ο αγώνας ανάμεσα στον Όμηρο και τον Ησίοδο που η ελληνική παράδοση αναφέρει. Κι αν ο Όμηρος ουσιαστικά ήταν εραστής της ιστορίας, καθώς κατορθώματα ηρωικών προγόνων τραγουδούσε, ο Λάο Τσε αποδείχτηκε φανατικός πολέμιός της. Είπε στον Κομφούκιο:

«Τα κόκαλα εκείνων με τους οποίους θέλεις να ασχοληθείς, έχουν πια γίνει σκόνη. Από αυτούς δεν μένουν παρά μόνο λέξεις. Όταν έρθει η ώρα, ο μεγάλος άνθρωπος κερδίζει την εξουσία. Ως τότε όμως, μόνο εμπόδια συναντά. Είναι σαν τον έμπορο που κρύβει την περιουσία του και ζει σαν να μην έχει τίποτα. Ο μεγάλος άνθρωπος, παρ' όλα τα πλούτη και τη δύναμή του, είναι απλός στους τρόπους και την εμφάνισή του. Απαλλάξου από την υπερηφάνεια, τις φιλοδοξίες και τους παράλογους σκοπούς σου. Δεν πρόκειται να σε βοηθήσουν να γίνεις καλύτερος».

Ο Κομφούκιος, αργότερα, είπε:

«Ένα ζώο μπορεί να πέσει σε παγίδα. Ένα ψάρι να καταπιεί δόλωμα. Ένα πουλί να χτυπηθεί από βέλος. Μόνο ο δράκοντας δεν κινδυνεύει να πιαστεί. Είδα σήμερα τον Λάο Τσε και μόνο με δράκοντα μπορώ να τον συγκρίνω».

Από τότε, κατά την παράδοση, ο Κομφούκιος αφιερώθηκε στην αποστολή του κι έγινε ο μεγαλύτερος Κινέζος φιλόσοφος.

*****

Ο ταϊσμός, η κινεζική φιλοσοφία για την οδό που οδηγεί στην αρετή, προϋπήρχε του Λάο Τσε που θεωρείται ο κυριότερος εκφραστής της. Αν ο Λάο Τσε υπήρξε στ' αλήθεια, δεν έκανε τίποτε άλλο από του να συστηματοποιήσει την όλη διδασκαλία. Έξι αιώνες αργότερα, ο Χριστός δίδασκε ότι η αγάπη και η ειρήνη είναι το παν. Κι έλεγε πως αν κάποιος σε χτυπήσει στο ένα μάγουλο, δεν πρέπει να ανταποδώσεις αλλά να του στρέψεις και το άλλο. Αυτή η έκφραση της ανεξικακίας ήταν πολύ βολική για την εκάστοτε εξουσία, καθώς η καταπίεση και η εκμετάλλευση ουσιαστικά δεν έπρεπε να συναντούν αντίδραση ανάμεσα στους χριστιανούς. Κι αν οι Ρωμαίοι αυτοκράτορες είχαν εντυφλήσει σ' αυτή τη φιλοσοφία, μάλλον θα εργάζονταν για την εξάπλωση του χριστιανισμού παρά θα κυνηγούσαν τους χριστιανούς.

Ο Λάο Τσε είχε αηδιάσει με την εξουσία. Η διδασκαλία του όμως στην πραγματικότητα την εξυπηρετούσε. Αν οι συνάνθρωποί του εφάρμοζαν τα όσα διδάσκει ο ταϊσμός, η εξουσία θα του χρωστούσε μεγάλη χάρη. Άλλωστε, το ότι η κινεζική δημόσια διοίκηση έμεινε ίδια και σχεδόν απaráλλαχτη ως το 1912 μ.Χ., εν πολλοίς στο ταϊσμό το χρωστά. Δίδασκε ο Λάο Τσε:

Η σκέψη κάνει περισσότερο κακό παρά καλό. Η Οδός μπορεί να βρεθεί, αν απορριφθούν η νόηση και όλες οι εκδηλώσεις της κι επικρατήσει η μετριοφροσύνη στη μοναξιά και ο θαυμασμός προς την Φύση. Η γνώση δεν πρέπει να συγχέεται με την αρετή. Άλλωστε, οι κακοποιοί πολλαπλασιάζονται με την διάδοση της παιδείας. Η γνώση δεν είναι σοφία. Ο σοφός είναι εντελώς διαφορετικός από τον φιλόσοφο, τον διανοούμενο. Η χειρότερη κυβέρνηση που θα μπορούσε να υπάρξει, είναι μια κυβέρνηση διανοουμένων, μια κυβέρνηση φιλοσόφων. Οι διανοούμενοι μπλέκουν την θεωρία ακόμα και στα πιο απλά πράγματα, ενώ η ικανότητά τους στον χειρισμό του λόγου και η ευκολία με την οποία κατεβάζουν ιδέες αποτελούν τις αποδείξεις της ανικανότητάς τους να ενεργούν.

Οι πραγματικά ικανοί άνθρωποι δεν κουβεντιάζουν. Αυτοί που συζητούν, είναι ανίκανοι. Όταν παραιτηθούμε από την γνώση, θα επέλθει η γαλήνη. Οι αρχαίοι (οι πριν από τον Λάο Τσε) που έδειξαν μεγάλη ικανότητα στην άσκηση του Τάο, δεν φώτιζαν τον λαό. Αντίθετα, προσπαθούσαν να τον αφήσουν στην απλότητα και στην άγνοια. Οι δυσκολίες στην διακυβέρνηση των λαών παρουσιάζονται όταν οι άνθρωποι έχουν πολλή γνώση. Όποιος δοκιμάζει να κυβερνήσει με σοφία, γίνεται μάλιστα για την χώρα του, ενώ αυτός που αποφεύγει την σοφία, είναι ευλογία για τον τόπο του.

Ο διανοούμενος είναι επικίνδυνος για το κράτος, επειδή συνέχεια σκέφτεται τον κανονισμό και τον νόμο και συνέχεια προσπαθεί να χτίσει την κοινωνία σαν να είναι γεωμετρικό σχήμα, χωρίς να λαβαίνει υπόψη του ότι ο κανονισμός καταστρέφει κάθε ζωντανή

ελευθερία και κάθε δραστηριότητα. Ο απλός άνθρωπος είναι λιγότερο επικίνδυνος όταν βρίσκεται στην εξουσία, επειδή δεν έχει ανάγκη να του εξηγήσουν πόσο ολέθριοι είναι οι κανονισμοί. Το ξέρει από την δική του πείρα. Ένας απλός ηγέτης θεσπίζει όσο γίνεται πιο λίγους νόμους και κανονισμούς και καθοδηγεί τον λαό, μακριά από το τεχνητό και το πολύπλοκο, προς την απλή ζωή, την σύμφωνη με την φυσική τάξη των πραγμάτων. Ο απλός ηγέτης θα καταργήσει την γραφή, επειδή είναι διαβολικό μέσο που δηλητηριάζει τους ανθρώπους.

Όταν οι άνθρωποι απαλλαγούν από τους κανονισμούς και τους νόμους, θα βγουν στην επιφάνεια τα πρωτόγονα ένστικτα: Η επιθυμία για ψωμί και για έρωτα. Αυτές θα κινήσουν τους τροχούς της ζωής χωρίς εμπόδια. Οι εφευρέσεις και οι επινοήσεις το μόνο που προσφέρουν, είναι να δίνουν περισσότερα πλούτη και πιο μεγάλη δύναμη στους ήδη πλούσιους και ισχυρούς. Πρέπει να παρατήσουμε τα βιβλία, τους νομικούς και την βιομηχανία και να επιστρέψουμε στο περιορισμένο εμπόριο της αγοράς στο χωριό.

Το μόνο που έκαναν οι περισσότερες απαγορεύσεις ήταν να αυξήσουν την δυστυχία του λαού. Όσο περισσότερο πολλαπλασιάζονται οι νόμοι, τόσο πιο πολλοί γίνονται οι κλέφτες και απατεώνες. Ο σοφός μονάρχης λέει: «Δεν θα κάνω τίποτα και ο λαός θ' αλλάξει μόνος του. Θα μείνω απαθής και ο λαός μόνος του θα διορθωθεί. Δεν θα έχω φιλοδοξίες και ο λαός θα φτάσει μόνος του στην απλότητα».

Κι ο Λάο Τσε εύχεται:

«Θα ήθελα, ο λαός που βλέπει τον θάνατο σαν κάτι θλιβερό, να μην κάνει τίποτα για να τον αποφύγει. Να διαθέτει πλοία κι αμάξια αλλά να μην βρίσκει ευκαιρία να τα χρησιμοποιήσει. Να έχει όπλα τρομερά αλλά να μην υπάρχει αιτία για να τα μεταχειριστεί. Θα ήθελα ο λαός να ξαναγυρίσει στην εποχή των κόμπων».

Έχει αναφερθεί, τι ήταν αυτοί: Οι Ινδιάνοι του Περού βάσιζαν την «γραπτή» επικοινωνία τους σε σχοινιά. Με διαφορετικούς κόμπους και ξεχωριστά χρώματα «κατέγραφαν» κείμενα είτε για την μεταξύ τους «γραπτή επικοινωνία» είτε για να θυμούνται κάποια πράγματα. Παρόμοια πρακτική (με κόμπους και χρώματα) ακολουθούσαν οι κάτοικοι της Πολυνησίας και της Μαλαισίας κι αυτό έβαλε σε σκέψεις τους ειδικούς, καθώς μια διαδρομή από την Νότια Ασία ως την Αμερική μπορούσε να «εξηγήσει» την προέλευση των Αμερικανών Ινδιάνων. Όπως και να έχει το ζήτημα, ο Λάο Τσε, ο Κινέζος σοφός του Ζ' π.Χ. αιώνα, παρακινούσε τους ομοεθνείς του «να επιστρέψουν στην απλή ζωή με τη συνήθεια

των σχοιनिών και των κόμπων».

Η φύση έκανε τη ζωή και τον άνθρωπο απλούς και ειρηνικούς. Όταν ο άνθρωπος έφτασε στην γνώση, έκανε την ζωή του πολύπλοκη, έχασε την αγνότητά του, εγκατέλειψε τους αγρούς, εγκαταστάθηκε στις πόλεις κι άρχισε να γράφει βιβλία. Από όλα αυτά προήλθε η αθλιότητα του ανθρώπου και το δάκρυ του φιλόσοφου. Ο σοφός θα αποφύγει την πολύπλοκη ζωή της πόλης καθώς και το εκνευριστικό και φθοροποιό χάος των νόμων και του πολιτισμού πηγαίνοντας να χωθεί στη φύση, μακριά από τα πολεοδομικά συγκροτήματα, τα βιβλία, τους εξαχρειωμένους υπαλλήλους και τους ονειροπόλους μεταρρυθμιστές:

Όλα μέσα στη φύση εργάζονται σιωπηλά. Όλα έρχονται στη ζωή χωρίς να γνωρίζουν τίποτα. Ολοκληρώνουν την λειτουργία τους χωρίς να ζητούν τίποτα. Όλα εκτελούν το έργο τους μέσα στη γαλήνη κι όταν φτάσουν στην πλήρη ανάπτυξη τους, επιστρέφουν στην ρίζα της προέλευσής τους. Η επιστροφή αυτή σημαίνει ηρεμία και εκπλήρωση του πεπρωμένου: Είναι ο αιώνιος νόμος. Η γνώση αυτού του νόμου είναι η σοφία.

Και σαν πρόδρομος του Χριστού, ο Λάο Τσε συμπλήρωσε:

«Αν αρνηθείτε να φιλονικήσετε, κανένας δεν θα μπορέσει να φιλονικήσει μαζί σας. Ανταμείψτε την αδικία με την καλοσύνη. Σ' εκείνους που είναι καλοί, είμαι καλός και σ' εκείνους που δεν είναι καλοί, πάλι καλός είμαι. Και σιγά σιγά, όλοι θα γίνουν καλοί. Σ' εκείνους που είναι ειλικρινείς, είμαι ειλικρινής και σ' εκείνους που δεν είναι ειλικρινείς πάλι ειλικρινής είμαι. Κι έτσι τελικά, όλοι ειλικρινείς θα γίνουν. Σ' αυτόν τον κόσμο η πραότητα βασιλεύει και νικά ακόμα και την πιο δυνατή αντίσταση. Σ' αυτόν τον κόσμο δεν υπάρχει τίποτα πιο αδύνατο και πράο από το νερό. Αλλά δεν υπάρχει και τίποτα πιο ισχυρό από αυτό, τίποτα που να μπορεί να διαβρώσει τα πάντα όπως αυτό». Αλλωστε, το θηλυκό, με την ηρεμία του, πάντα νικά το αρσενικό.

Για τον ταοϊσμό, ο θεός είναι η πρώτη αιτία. Ο κόσμος πλάστηκε μέσα σε χιλιάδες χρόνια, κατά τη διάρκεια των οποίων βασίλευσαν κατά σειρά ο Ουρανός, η Γη, ο άγριος άνθρωπος, ο ημιπολίτιστος και, τέλος, ο πολιτισμένος. Για τον εκφραστή του ταοϊσμού Λάο Τσε, ο

πολιτισμένος άνθρωπος πρέπει να επιστρέψει στην ηρεμία και την φιλοσοφική απραξία. Σοφία είναι η άρνηση επέμβασης στην φυσική πορεία των πραγμάτων.

Πάνω από 2500 χρόνια αργότερα, στη σημερινή εποχή, η άρνηση επέμβασης στη φύση και την φυσική ροή των πραγμάτων στηρίζει το κίνημα της οικολογίας και την αμφισβήτηση στον κλωνισμό.

(Έθνος της Κυριακής, 23.9.2001) (τελευταία επεξεργασία, 30.9.2009)